

Opleiding: Professional Restauratie

Tekst: Margot C. Berend | Beeld: Nerkmagazine

Voor de restauratie van kerken zijn vaklieden nodig, mensen die weten hoe je een eeuwenoud gebouw deskundig en met respect behandelt. Dat leer je tijdens de opleiding Professional Restauratie.

“

Of ik neem een kist vol houtsoorten mee.

Eén lokaal in het gigantische gebouw van het Koning Willem I-College in 's-Hertogenbosch wordt vandaag gezellig ingericht. Kleedjes op de tafels, eten en drinken bij de ingang, een muziekje. Vooraan staan twee tafeltjes met een vaasje bloemen, daar mogen straks de kersvers gediplomeerden hun handtekening zetten.

Vakmensen

Vandaag is de diploma-uitreiking voor de opleiding Professional Restauratie. De tweejarige opleiding gaat over het restaureren van oude gebouwen.

De mannen die deze studie hebben afgerond, deden dit naast hun werk. De een is medewerker gebouwenbeheer bij een gemeente, de ander uitvoerder/projectleider bij een aannemer. Weer een ander is restauratietimmerman. Eén man heeft een klein bouwbedrijfje, de volgende was werkvoorbereider en tekenaar bij een restauratiebouwbedrijf en is inmiddels ook timmerman.

Joop Jansen is docent en vertelt voorafgaand aan de plechtigheid over de opleiding. "Er zijn er twee, één in Almelo en deze in Den Bosch. Het is een van de weinige middelbare opleidingen op dit gebied. Het lespakket is breed: je leert over steen, schilderwerk, bouwhistorie, constructies. Hoe ontleed je een oud gebouw, hoe doe je een subsidieaanvraag, hoe ga je om met wet- en regelgeving.

Je moet wel basiskennis hebben, met een flinke dosis praktijk. De meesten hebben mts of een technische mbo gedaan. En je moet in het vak werken. Eén dag in de week heb je les."

Jaarringen

Joop zelf geeft het vak 'constructies, materiaal en gereedschappen'. De lessen zijn interactief. Jansen: "Ik vraag aan de jongens: wat vinden jullie van dit probleem, hoe kunnen we het met z'n allen oplossen? Daar zitten we dan rustig een half uur over te praten. Ik geef ze schetsopdrachten of laat ze in

de les dingen uitzoeken op hun laptop. Hoe zit een 19e-eeuwse boerderij in elkaar ten opzichte van een 15e-eeuwse? Welke soorten funderingen heb je? Ik laat zien dat ze dat vroeger met palen deden, met keien, en zo loop ik door de hele geschiedenis. Of ik neem een kist vol houtsoorten mee. Dan gaan we een hele middag met hout knoeien: kijken, voelen, ruiken. Ontdekken wat jaarringen je kunnen vertellen."

Sint Jan

Kerken vormen natuurlijk een groot deel van onze geschiedenis, zegt Joop. De kerkbouw loopt als een rode draad door de opleiding. "De jongens leren alles over bouwstijlen en de bijbehorende materialen. Gotiek bijvoorbeeld kun je goed uitleggen aan de hand van kerkgewoonten als de Sint Jan in Den Bosch. Of we gaan naar de Dom in Utrecht. Er zijn veel excursies."

De studenten leren over het onderscheid tussen gemeentelijke monumenten, rijksmonumenten en beeldbepalende panden. Die hebben met verschillende subsidies, wet- en regelgeving te maken. "Veel kerken tot ongeveer 1950 hebben de status van monument. De jongens die van deze opleiding komen, werken vaak aan rijksmonumenten."

Kijken en zien

Klaas Boeder is ook docent "constructies, materiaal en gereedschappen". Het motto tijdens de opleiding is 'kijken', vertelt hij. "Wat is er, wat heb ik, wat moet ik ermee, is het wel wat ik zie? Ze moeten leren om vragen te stellen bij een probleem of een plek. Ze leren een bepaalde manier van aanpakken en denken: restauratie-etiek. Zo terughoudend mogelijk, conserveren, repareren en, pas als het niet anders kan, vernieuwen." Hij vertelt hoe breed de opleiding is. "Alles van een pand komt aan bod.

Geleerd

De gediplomeerden noemen na afloop van plechtigheden voorbeelden van wat ze geleerd hebben.

- "Je kunt dingen herkennen, aan metselwerk bijvoorbeeld zie je of iets monumentaal is of niet."
- "Ik heb laatst een kerkje opgeleverd, en met succes subsidie daarvoor aangevraagd."
- "Zinken goten moeten een bepaalde dikte hebben, dat is in de restauratie allemaal standaard."
- "Er was een tuinmuur bij een kerk, waarvan iedereen dacht dat die monumentaal was. Maar uit mijn bouwhistorische onderzoek bleek het geen oude muur te zijn."
- "Bij een bepaalde architectuur hoort een bepaald materiaal. Elk hout heeft z'n eigen bepaalde waarde. Je wordt getraind om erop te letten."

De geschiedenis van het gebouw, het casco, het grondstoffelijke, tot de betimmering aan toe, de wandbespanning, dakbedekking, het klimaat. ►

Klaas geeft ook korte cursussen van één tot drie dagen. Hij merkt dat in de praktijk mensen best veel kennis ontberen. "Bijvoorbeeld ambtenaren van gemeentes. Ze hebben belangstelling voor oude panden en worden geplaatst op een puzzel die zich met subsidies en dergelijke bezighoudt. Maar ze missen een degelijke achtergrond. Dan vraag je bijvoorbeeld: hoe zit riet in elkaar? Nou, geen idee eigenlijk. Ja, het ligt op een dak." Zoals zijn collega een kist hout meeneemt, zo neemt Klaas graag een hele partij leestenen mee.

Voldoening

Na de officiële diploma-uitreiking worden de studenten door een docent toegezegd. Het refrein luidt: "Restauratie voor het leven, gebouw in weer en wind. Een wijs advies nu geven, door iedereen binnend. Je hebt kennis waarmee je kunt scoren, en waardoor je mening ook telt. Of je laat aan anderen horen, dat niet alles draait om geld." Klaas Boeder licht dat laatste zinnig toe: "Als je op tarief wilt werken en een hoop centen wilt binnenhalen, moet je nooit in de restauratie gaan werken. Maar het geeft enorm veel voldoening, je kunt je ei, je vak kwijt. De cultuur binnen een restauratie is

echt anders dan binnen de nieuwbouw. Minder hard. In de nieuwbouw hoef je niet te denken, er is een plan en dat ga je uitvoeren. In de restauratie moet je juist wel denken. Bijvoorbeeld bij de Cunera-toren in Rhenen. Dat is een puzzel met allemaal kleine onderdelen, per blok moet je kijken hoe je de restauratie aanpakt. Je kunt nooit alles van tevoren weten of aan de buitenkant zien. Je ontmantelt iets en je weet niet wat je gaat tegenkomen. Dat maakt het voor ons spannend. Voor de opdrachtgever is dat lastiger."

Offertes

Jansen: "Te vaak wordt een klus voor de laagste prijs gedaan. We komen dikwijls tegen dat het dan misgaat. Kwaliteit kost meer geld, maar als je dat uitzet over een langere termijn, ben je niet zoveel méér kwijt." Boeder geeft een voorbeeld: "Voegwerk dat er veertien, vijftien jaar later alweer uitvalt. Als het goed is kan het vijftig jaar, wat – wel honderd jaar erin zitten! Je moet dus gespecialiseerde bedrijven in de hand nemen. Schilderwerk, ook zoïets. Het voorbewerken is het belangrijkste. Ja, de laatste aflak-laag ziet er altijd leuk uit. Maar wat daarvoor gebeurt, bepaalt de uren en de prijs. Dat kan 30 tot 40 procent schelen.

Laat je het goedkoop doen, dan kun je na vier jaar weer opnieuw beginnen. Schilderwerk dat na gedegen voorwerk is verricht, houdt het wel zeven jaar uit."

Rollenspel

De studenten leren hoe ze kwaliteit moeten leveren, en hoe ze de opdrachtgever kunnen overtuigen dat die wat meer geld mag uitgeven. Ze leren presenteren, een verhaal vertellen, met een lerares Nederlands erbij. Aan de hand van foto's van projecten mogen ze uitleggen waar de problemen zitten. Er worden rollenspelen gedaan: de ene groep noemt argumenten voor oplossing x, de andere voor oplossing y. Of ze spelen dat ze tegenover een ambtenaar van de gemeente zitten. Wat ze verder moeten beseffen, is dat ze niet alles kunnen weten. Boeder: "Ik zit al veertig jaar in het vak, maar ik merk steeds hoe weinig ik weet. Professioneel gedrag is ook dat je weet waar je grenzen liggen en wanneer je een ander moet inschakelen."

Er is vandaag een nieuwe lichte restauratie professionals afgeleverd. Hun inzet en deskundigheid is onontbeerlijk om kerken een mooi volgend leven te geven.

Erfgoedopleidingen

Om het restauratievakonderwijs in Nederland een duurzame toekomst te geven bundelden 14 partners uit de restauratiewereld hun krachten in een platform. In 2014 startten zij met het project Centrum voor RestauratieTechniek, dat tot 2018 loopt.

Voor allerlei problemen zoekt het project samen met bedrijfsleven en scholen oplossingen. Vernippering van de opleidingen maakte het onderwijs bijvoorbeeld duur. Bovendien ging dit ten koste van de kwaliteit van het onderwijs. Binnen het project worden nieuwe opleidingen afgestemd op de behoefte van de restauratiebedrijven. Eind 2016/begin 2017 gaat het project Centrum voor RestauratieTechniek op in de nieuwe stichting Nationaal Centrum Erfgoedopleidingen. Dit draagt zorg voor beheer en behoud van de nieuwe restauratievakopleidingen, op het terrein van timmeren, metselen en voegen bij restauraties. Ook biedt dit centrum een overzicht van alle non-profit opleidingen die cursussen verzorgen in de restauratie en bij-/nascholing voor docenten.

De opleiding Professional Restauratie behoort tot het opleidingspakket van de stichting Nationaal Centrum Erfgoedopleidingen. Voor meer informatie over het project Centrum voor RestauratieTechniek: www.platformerfgoedopleidingen.nl

